

Metodologija i operativni okvir za pisanje tekstova na jasnom jeziku u obrazovnom kontekstu

Co-funded by the
European Union

Financirano od strane Europske unije. Iznesena mišljenja i stavovi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Europska unija i EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Uvod

Jasni jezik snažan je alat koji osigurava da svi polaznici, bez obzira na razinu pismenosti, pozadinu ili sposobnosti učenja, mogu pristupiti ključnim informacijama, razumjeti ih i zapamtiti.

U obrazovnim okruženjima i u profesionalnom obrazovanju, korištenje jasnog jezika doprinosi inkluziji, boljem razumijevanju i učinkovitijim ishodima učenja.

Ovaj dokument opisuje sveobuhvatnu metodu i operativni okvir koji pomažu edukatorima, dizajnerima obrazovnih sadržaja i institucijama u izradi ili prilagodbi materijala na jasnom jeziku za potrebe učenja.

Ključna znanja prije početka

Prije pisanja ili prilagodbe sadržaja korisno je razumjeti glavne ideje jasnog jezika i steći praktično iskustvo. Ovaj dio predstavlja ključne resurse i osnovne vještine koje pomažu stručnjacima da se pripreme za pisanje.

Započnite pregledom smjernica i standarda koji opisuju glavna načela jasnog jezika.

Kao dio projekta Text it easy! objavili smo Pedagoški vodič za trenere i stručnjake, koji nudi sveobuhvatan okvir za uvođenje i promicanje jasnog jezika u obrazovnim institucijama i kulturnim organizacijama, s posebnim naglaskom na strukovno obrazovanje.

ISO 24495-1:2023 međunarodni je referentni standard za jasni jezik.

On daje jasnu definiciju što je jasni jezik i opisuje načela koja podržavaju razumijevanje čitatelja: logična organizacija, jasna struktura, poznate riječi, kratke rečenice i snažan fokus na kontekst i svrhu čitatelja. Standard uključuje i kriterije za procjenu omogućuje li dokument ciljanoj publici da brzo pronađe, razumije i upotrijebi informacije koje sadrži.

Postoje i specijalizirani ISO standardi za područja u kojima se jasni jezik mora prilagoditi profesionalnim zahtjevima:

ISO 85774 daje smjernice za pisanje jasne i pristupačne pravne komunikacije te pomaže pravnim tekstovima da postanu lakši za razumijevanje i korištenje.

ISO 86938 primjenjuje slična načela na znanstvenu komunikaciju i nudi savjete kako jasno i točno predstaviti znanstvene informacije različitim publikama.

Vježbajte pisanje na jasnom jeziku i prilagodba zahtjevnog sadržaja

Čak i kada poznajete pravila, potrebno je vježbati pisanje na jasnom jeziku da biste postali vješti.

Svaki put kad radite s jasnim jezikom, susrećete nove slučajeve i stječete iskustvo u njihovom rješavanju — bilo tijekom pisanja ili kroz povratne informacije koje dob

Ovaj dokument pruža savjete koji vam pomažu nositi se s različitim izazovima i nudi prijedloge za dobivanje korisnih povratnih informacija koje podržavaju kontinuirano poboljšanje. Za početak možete koristiti sljedeće:

Training

Tečajevi o jasnom jeziku mogu se pronaći online. Projekt Text-it-easy objavio je [e-learning modul, dostupan na web-stranici u odjeljku "Get certified"](#).

Neke udruge i privatne organizacije također nude specijalizirane edukacije o jasnom jeziku.

Učenje među kolegama

Rad s osobom koja je već upoznata s jasnim jezikom i može pregledati vaš sadržaj vrlo je koristan za razvoj vještina.

Počnite s jednostavnim rečenicama, zatim vježbajte na dokumentima predviđenima za vježbe jasnog jezika, a na kraju primijenite metode na stvarnom sadržaju.

1. Metodološka načela pisanja na jasnom jeziku

Korak 1: Jasno definirajte ciljeve učenja

Jasni jezik treba koristiti za sve publike, bez obzira na njihovu razinu čitanja. Međutim, pisanje e-maila kolegi s visokim čitalačkim vještinama nije isto što i pisanje nastavnog sadržaja za učenike nižih razina obrazovanja.

Ovisno o sadržaju i čitateljima, prilagodit ćete svoj materijal. Da biste to učinili:

Pokušajte saznati više o svojoj publici:

- Definirajte profile polaznika: dob, materinski jezik, ciljanu razinu jezične kompetencije, moguće kognitivne ili učne poteškoće, obrazovno iskustvo, upoznatost s temom i dr.
- Možete pregledati prethodne interakcije koje ste imali s njima ili čak provesti intervjue (savjete za provođenje intervjua potražite u poglavlju 1.5).
- Razmotrite predznanja polaznika.

Uzmite u obzir kontekst u kojem će polaznici čitati dokument:

Razmislite što će koristiti za čitanje (računalo, mobitel, papir), koliko vremena imaju, koliko dugo mogu ostati koncentrirani i koliko će im sadržaj biti zanimljiv.

Jasno odredite što polaznici trebaju znati, moći učiniti ili osjetiti nakon čitanja sadržaja

- Koristite glagole radnje (npr. „identificirati“, „objasniti“, „primijeniti“) kako biste opisali što će polaznici postići.
- Nabrojite ključna pitanja na koja sadržaj treba odgovoriti.

Korak 2: Nabrojite i odredite prioritete sadržaja

- Prepoznajte ključne koncepte i nužne informacije koje trebate uključiti.
- Razlomite složene ideje na male, uzastopne dijelove.
- Organizirajte ih tako da najvažnije informacije budu na početku, a struktura logična i dosljedna.
- Uklonite ponavljanja, skretanja s teme ili nepotrebne detalje, osim ako su po

Korak 3: Napišite tekst na jasnom jeziku

Nacrt

Sada možete početi pisati tekst na jasnom jeziku, primjenjujući različita pravila (kao što su navedena ranije).

Primjeri:

- Koristite uobičajene, svakodnevne riječi (npr. „koristiti“ umjesto „utilizirati“).
- Prednost dajte aktivnim rečenicama: „Treneri daju povratne informacije“ umjesto „Povratne informacije daje trener“.
- Koristite naslove, popise i numerirane korake.
- Pročitajte nacrt kako biste provjerili uključuje li sve informacije navedene u Koraku 1.

Prva verzija

- Ponovno pročitajte tekst i provjerite poštuje li smjernice jasnog jezika.
- Krenite od riječi, zatim rečenica, pa onda ukupne strukture.
- Ovisno o svojim iskustvima s jasnim jezikom, možete čitati analizirajući pravila ili provjeravati svako pravilo posebno.
- Checklista za prilagodbu jasnom jeziku može biti vrlo korisna. Može biti opća ili specifična za vašu organizaciju, sadržaj ili publiku. Primjer takve liste nalazi se u našem e-learning tečaju.

Korisni alati

Alati koji „pojednostave tekst jednim klikom“ (poput ChatGPT prompta ili drugih brzih alata) nisu potpuno rješenje.

Jezični modeli ne znaju vašu publiku, ne prate potrebne korake za pojednostavljenje i ne daju vam dovoljnu kontrolu nad izborom riječi, rečenica ili strukture.

Možete koristiti specijalizirane alate koji pisca vode korak po korak uz detaljna objašnjenja (francuski: [U31.io](https://u31.io), in engleski: readable.com). Ovi alati također daju procjene čitljivosti i označavaju preostale izazove u tekstu.

Korak 4: Vizualni izgled i druge važne stavke

Ovisno o kontekstu, možda ćete morati uzeti u obzir i druge elemente kako biste svoj sadržaj učinili još pristupačnijim.

Dizajn

Korištenje određenog (i dosljednog) vizualnog izgleda te uključivanje ilustracija može pomoći ljudima da lakše čitaju i razumiju sadržaj. Dizajn pomaže usmjeriti pažnju, podržava razumijevanje i smanjuje kognitivno opterećenje.

Digitalna upotreba

Ako je sadržaj namijenjen digitalnoj upotrebi, pobrinite se da bude pristupačan osobama s invaliditetom (na primjer onima koji koriste čitače ekrana ili navigaciju tipkovnicom).

Za web sadržaj potrebno je uskladiti se s [Web Content Accessibility Guidelines \(WCAG\)](#).

Ako polaznicima pružate prezentacije ili videozapise, trebate se pridržavati pravila pristupačnosti i poduzeti posebne radnje kako bi takvi materijali bili u potpunosti pristupačni (na primjer, prema smjernicama za [Microsoft PowerPoint](#))

Korak 5: Procijenite čitljivost sadržaja

Čak i uz praćenje pravila, izrada teksta na jasnom jeziku može biti izazovna zbog vlastite subjektivnosti (upoznatost s temom, vlastita jezična razina, pretpostavke o poteškoćama čitatelja i sl.). Zato je vanjska procjena ključan korak.

Evo nekoliko načina za provedbu korisnih procjena:

Jednostavni indeksi čitljivosti, poput Flesch–Kincaid, Gunning Fog Index, SMOG Index, Fry Readability Formula, ARI, ili Coleman–Liau Index mogu vam dati osnovnu procjenu težine vašeg završnog sadržaja. Ovi testovi procjenjuju približnu razinu čitanja potrebnu za razumijevanje teksta, ali temelje se samo na duljini rečenica i složenosti riječi. Više informacija o ovim indeksima dostupno je ovdje.

Neke web-stranice automatski generiraju ove rezultate, primjerice:

<https://readabilityformulas.com/readability-scoring-system.php>

Postoje i napredniji alati (npr. U31.io na francuskom, ili readable.com na engleskom), koji pružaju detaljnu dijagnostiku i automatske analize čitljivosti.

Procjena od strane kolega: Netko tko je upoznat s jasnim jezikom može pregledati vaš tekst i dati izravne komentare.

Panel čitatelja: Možete okupiti skupinu čitatelja koja predstavlja vašu ciljnu publiku i zamoliti ih da pročitaju sadržaj i podijele dojmove.

Povratne informacije mogu biti različite:

- Binarna pitanja: “Jeste li razumjeli sve informacije (upute, objašnjenja, potrebne radnje)?” “Je li vam tekst bio lagan ili težak za čitanje i razumijevanje?”
- Otvoreno pitanje: “Što mislite o čitljivosti teksta?”
- Detaljnija pitanja: “Koje su vam riječi ili rečenice bile teške za razumjeti?”
- Specifična pitanja o sadržaju (kviz), na primjer: “Tko je glavni lik?”, “Koji su koraci za pisanje na jasnom jeziku?”

Ovisno o kontekstu, učinkovitost verzije na jasnom jeziku možete mjeriti i neizravno, na primjer provjerom zadovoljstva polaznika ili provjeravanjem poboljšavaju li se rezultati nakon što je verzija na jasnom jeziku dostupna.

2. Metodološka načela za prilagodbu postojećeg sadržaja u jasni jezik

Prilagodba zahtjevnog teksta u jasni jezik zahtijeva strukturirani pristup koji poštuje izvorno značenje, a istovremeno poboljšava jasnoću i pristupačnost. Metodologija se malo razlikuje od pisanja novog sadržaja.

Korak 1: Jasno definirajte ciljeve učenja

Prije prilagodbe teksta, odredite što polaznici trebaju znati, razumjeti ili moći učiniti nakon čitanja. Pojasnite:

- ciljanu publiku (dob, razinu jezika, upoznatost s temom, moguće poteškoće u učenju)
- kontekst u kojem će čitati sadržaj
- ključna znanja ili radnje koje se od njih očekuju

Ovi elementi pomažu u odlučivanju koje informacije treba zadržati, pojednostaviti ili reorganizirati u verziji na jasnom jeziku.

Korak 2: Analizirajte izvorni tekst

Pročitajte cijeli tekst i identificirajte elemente koji mogu uzrokovati poteškoće. Na primjer:

- označite složene ili neuobičajene riječi
- podcrtajte duge ili gusto napisane rečenice
- označite odlomke koji sadrže nekoliko ideja odjednom
- zabilježite ponavljanja ili nepotrebne digresije

Odredite koji su dijelovi nužni za razumijevanje, a koje se može pojednostaviti ili ukloniti.

Zatim izdvojite ključne informacije i napravite logički prikaz strukture izvornog teksta.

Moguća reorganizacija:

- Razlomite složene ideje na manje, uzastopne cjeline.
- Povežite svaku cjelinu s dijelom izvornog teksta iz kojeg potječe (na primjer numeriranjem).
- Preuredite cjeline tako da najvažnije informacije dolaze na početak.
- Izradite jasan pregled koji će voditi proces prilagodbe.

Korak 3: Napišite prilagođeni tekst na jasnom jeziku

Nacrt

Prilagodba sadržaja u jasni jezik nije prepisivanje izvornog teksta riječ po riječ.

Počnite od svog plana reorganizacije. Za svaku pojednostavljenu cjelinu:

- vratite se na odgovarajući dio izvornog teksta
- prepisite ga primjenjujući načela jasnog jezika: poznat vokabular, jasna struktura rečenica, logičan redoslijed, aktivni glagol itd.
- gradite odlomak po odlomak, slijedeći novu strukturu

Uključite jednostavne prijelazne riječi kako biste povezali ideje.

Nakon što završite nacrt, provjerite je li koherentan i sadrži sve potrebne informacije.

Usporedite ga izravno s izvornim tekstom kako biste provjerili je li suštinsko značenje zadržano.

Prva verzija

Pregledajte nacrt uzimajući u obzir:

- jasnoću vokabulara
- duljinu i strukturu rečenica

- redoslijed informacija
- povezanost ideja
- ukupnu čitljivost

Checklista osmišljena za prilagodbu u jasni jezik može pomoći u osiguravanju dosljednosti.

Korisni alati

Alati poput [as U31.io](https://u31.io) (francuski) or readable.com (engleski) mogu pomoći u prepoznavanju dugih rečenica, složenog vokabulara ili strukturnih problema. Oni pružaju dijagnostiku i ocjene čitljivosti koje vode poboljšanjima.

Uvijek usporedite izvorni i prilagođeni tekst kako biste bili sigurni da ništa bitno nije izostavljeno

Korak 4: Vizualni izgled i druge važne stavke

Primijenite vizualna i pristupačna rješenja kako biste prilagođeni tekst učinili lakšim za čitanje.

To može uključivati:

- jasne naslove
- dosljedan raspored sadržaja
- pristupačno oblikovanje za digitalne materijale
- dodavanje vizualnih elemenata ili razmaka radi bolje preglednosti

Korak 5: Procijenite čitljivost

Koristite kvantitativne i kvalitativne metode za procjenu učinkovitosti prilagodbe.

Možete:

- usporediti indekse čitljivosti između izvorne i prilagođene verzije
- testirati obje verzije s različitim skupinama čitatelja (A/B testiranje)
- koristiti kvizove ili ciljana pitanja za provjeru razumijevanja
- procjenjivati neizravne pokazatelje, poput zadovoljstva polaznika ili poboljšanog uspjeha

3. Organizacijski okvir za provedbu

Operativni okvir pruža konkretne korake i alate koji pomažu institucijama i edukatorima u primjeni metoda jasnog jezika u svojim obrazovnim okruženjima.

Postupak korak po korak za izradu tekstova na jasnom jeziku

- Razvijte institucionalne politike koje potiču korištenje jasnog jezika.
- Podignite razinu osviještenosti na razini uprave, na primjer:
 - dijeljenjem dokumenta koji je izradio projekt Text-it-easy
 - prikazivanjem primjera „prije/poslije“ zajedno s povratnim informacijama polaznika (opći komentari i rezultati kvizova)
- Organizirajte edukacije za nastavnike i autore sadržaja.
- Uključite smjernice jasnog jezika u priručnike za nastavu.
- Ugradite kriterije jasnog jezika u evaluacije nastavnog procesa.
- Izradite interne checkliste jasnog jezika s ocjenjivanjem za svaki sadržaj koji se izrađuje ili pregledava.
- Predvidite vrijeme za prilagodbu postojećih materijala i za procese međusobnog pregleda kada se kreiraju novi sadržaji.
- Pratite rezultate (npr. rezultate razumijevanja, angažman polaznika, opće povratne informacije).
- Uspostavite redoviti ciklus pregleda i revizije jasnog jezika.
- Kreirajte i koristite posebne predloške kako biste osigurali pristupačnost.
- Svaku verziju sadržaja na jasnom jeziku učinite dostupnom za buduću upotrebu.

Kontinuirano unapređenje

- Prikupljajte podatke o ishodima učenja, zadovoljstvu polaznika i razumijevanju sadržaja.
- Utvrdite kako se ovi rezultati povezuju s potrebama polaznika i obrazovnim standardima.
- Redovito prikupljajte povratne informacije polaznika kako biste identificirali područja u kojima postoji manjak razumijevanja.
- Kontinuirano pratite rezultate (na primjer: rezultate razumijevanja, angažman polaznika i povratne informacije).

Uloge i odgovornosti

- Autori sadržaja: primjenjuju pravila jasnog jezika i strukturiraju nastavne materijale.
- Treneri/nastavnici: daju povratne informacije i prilagođavaju usmeno izlaganje prema potrebi.
- Timovi za pregled: osiguravaju da materijali zadovoljavaju zahtjeve čitljivosti i ciljeve učenja.
- Polaznici: sudjeluju u testiranju i daju povratne informacije.

4. Proces praćenja i pregleda

Provedba jasnog jezika nije jednokratni zadatak.

Institucije bi trebale redovito pratiti kako polaznici rade s materijalima i koliko ih dobro razumiju.

Praćenje rezultata polaznika i povratnih informacija pomaže u prepoznavanju područja koja zahtijevaju prilagodbu ili dodatno pojašnjenje.

Materijali bi se trebali ažurirati kada se promijene zahtjevi pristupačnosti ili obrazovni standardi.

Strukturirani proces pregleda trebao bi biti integriran u ažuriranja kurikuluma kako bi svi novi materijali ostali jasni, pristupačni i usklađeni s potrebama polaznika.

Zaključak

Jasni jezik podržava inkluziju i pomaže svim polaznicima da pristupe ključnim informacijama, razumiju ih i koriste.

Slijedeći strukturiranu metodu i operativni okvir, institucije mogu ugraditi jasnoću i pristupačnost u sve faze razvoja obrazovnih sadržaja.

To jača jednakost u učenju, podržava usklađenost sa standardima pristupačnosti i poboljšava obrazovne ishode.

Pisanje na jasnom jeziku ključno je za pravedno i učinkovito učenje.

Bilo da izrađujete nove materijale ili prilagođujete postojeće, korištenje jasnog jezika vodi do jasnijeg sadržaja, većeg angažmana i boljih rezultata za sve polaznike.

To je praktičan i inkluzivan pristup koji koristi i edukatorima i polaznicima.

